

knygoje aprašoma ir analizuojama „gyvūniškos“ estetikos, kuri išgaunama garsu, judesiu, sustiprinama tekstu. Visa lėtai ir kruopščiai atliekama analizė atskleidžia sutartines kaip į gyvybės (gamtos) visumą įsiliejantį ir gyvybės apraiškų lygiavertiškumą teigiantį meną. Penktoje knygos dalyje autorės pateikiama išsami apžvalga, kokiomis formomis sutartinės atrandamos alternatyvioje besikuriančių muzikos grupių kūryboje, rodo, kad sutartinių permąstymas ir perkūrimas įdomiausias yra „žaliųjų“ gyvenamosios alternatyvų ieškančių žmonėms. Panašu, kad sutartinių estetika išties pateikia netiesmukus atsakymus į menininkų keliamus klausimus apie žmogų kaip gyvybę. Į mokslinius paaiškinimus šie atsakymai išverčiami be galo sunkiai, labiau vykusiai jie susiformuoja per menines raiškas.

Knygoje pastebėti kone visi iki jos parašymo atlikti ar paskelbti šiuolaikiniai sutartinių plėtojimai: ne tik sukurti kompozitorių ir profesionaliai atlikti, bet ir – visų kartų, įvairiausių muzikos žanrų mėgėjų, jaunimo grupių ar religinių bendruomenių. Skaitant atrodo, jog autorė domėjosi ir dalyvavo, tiesiog fiziškai buvo visur, kur vyksta ar kur kuriama kas nors, kas bent truputį susiję su sutartinėmis. Nežinia, kiek šis įspūdis yra pagrįstas, bet aišku, kad jis labai prisideda prie visa knyga kuriamos autorės minties. Ši pristatyta interpretacijų gausa yra retas dalykas monografijose, kuriose paprastai pasirenkamos kelios pagrindinės ir kelios mažiau svarbios nagrinėjamo reiškinio apraiškos. Bet kaip tik todėl, kad D. Račiūnaitė-Vyčiniene čia neišsirinko tik kelių savo argumentacijai tinkamiausių pavyzdžių, o minėjo visus, kuriuos buvo fiksavusi, kuriuos žinojo, girdėjo, atsekė ar dalyvavo, tai ir sukūrė visiškai kitą sutartinių kaip kultūrinio fenomeno vaizdą.

Kaip tik dėl to sutartinių fenomeno kultūrinis vaidmuo pasikeičia: skaitant pastutinę knygos dalį jau ima atrodyti, kad sutartinės yra aktyvinantis bei mobilizuojantis (o kartu ir lokalizuojantis) šiuolaikinės kultūros elementas. Taip pat, kad tai yra jungtis, susiejanti labai skirtingus kūrybinius ieškojimus – jungtis tarp įsivaizduojamų laikmečių, tarp žanrų, tarp kultūrinių tradicijų. Šioje knygoje sutartinės pristatomos kaip labai skirtingų kultūros procesų *spiritus movens*, o ne kaip reliktas ir, norėtusi sakyti, ne kaip paveldas. Bet, ko gero, tai ir yra tobulas paveldo modelis. Kaip tik toks paveldas, materialus ir nematerialus, ir turėtų būti – įkvepiantis ar net uždegantis elementas, o ne keistas, nesuprantamas ir neaišku dėl ko gerbtinas šiuolaikinio gyvenimo inkliuzas.

Jurga Jonutytė

UŽATLANTĖS LIETUVIŲ DAINOS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 2019 m. išleido etnomuzikologijų Austės Nakienės ir Rūtos Žarskienės parengtą lietuvių išėivijos Jungtinėse Amerikos Valstijose muzikinės tautosakos rinkinį¹. Juo tęsiamas nuo 2003 m. šių mokslininkų atliekamas didžiulis darbas parengiant ir išleidžiant archyvinis lietuvių etninės muzikos garso įrašus. Išleisti jau septyni liaudies dainininkų ir muzikantų įrašų leidiniai: šeši rinkiniai fonografu įrašyti

.....
1 *Lietuvių dainos Amerikoje, įrašytos Jono Balio (1949–1951)*, sudarė ir parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019. – 152 p. + CD.

Lietuvoje ir vienas – magnetofonu Jungtinėse Valstijose. Iš 1935–1941 m. fonografo įrašų atrinkti ir 2003, 2004 ir 2005 m. paskelbti keturi Lietuvos etnografinių sričių etninės muzikos tomai². Įrašai kompaktinėse plokštelėse restauruoti, pateikiamos iššifruotos jų gaidos, sudarytojų komentarai ir įvadiniai straipsniai lietuvių bei anglų kalbomis, duodama žinių apie pateikėjus, įrašų užfiksavimo laiką ir vietą. Šiuose leidiniuose atsakyta jau keletą dešimtmečių taikyto lietuvių etninės muzikos, ypač vokalinės, dirbtinio melodijų perkėlimo į G dermę, parankaus sisteminimui, tačiau nerodančio tikrojo padainuotų ar pagrotų melodijų aukščio, ir sugrįžta prie įprasto melodijų pateikimo originale³.

Tokios pat tvarkos laikytasi ir rengiant dar du restauruotų fonografo įrašų rinkinius. Unikalus 1908–1942 m. įrašai iš Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto Lietuvos tautosakos rankraštyne saugomų 117 fonografo volelių išrinkti 2007 m. leidinyje⁴.

2 *Suvalkijos dainos ir muzika: 1935–1939 metų fonografo įrašai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2003; *Aukštaitijos dainos, sutartinės ir instrumentinė muzika: 1935–1941 metų fonografo įrašai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004; *Žemaitijos dainos ir muzika: 1935–1941 metų fonografo įrašai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005; *Dzūkijos dainos ir muzika: 1935–1941 metų fonografo įrašai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005.

3 2017 m. išleistas Mažosios Lietuvos muzikinį folklorą pristatantis leidinys. Jame sudėti Lietuvių tautosakos rankraštyne ir KU Tautosakos rankraštyne fonotekose, taip pat LMTA Muzikinio folkloro archyve saugomi fonografo ir magnetinių juostų įrašai (žr. *Klaipėdos krašto dainos ir muzika: 1935–2000 metų garso įrašai*, sudarė ir parengė Austė Nakienė, Lina Petrošienė ir Gaila Kirdienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2017).

4 *Lietuvių etnografinės muzikos fonogramos 1908–1942*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007.

2011 m. leidinyje⁵ pateikiamos iš Eduardo Volterio 1908–1909 m. rinkinio keturiasdešimt keturių lietuvių etninės muzikos pavyzdžių gaidos.

Recenzuojamasis leidinys, kaip ir pirmiau minėtieji, yra „suvenyrinio“ – kompaktinės plokštelės dydžio. Jis gražiai apavidalintas ir kokybiškai išspausdintas. Jame randame žymaus tautosakininko Jono Balio 1949–1951 m. įrašytų Amerikos lietuvių keturiasdešimt etninės muzikos pavyzdžių – trisdešimt aštuonias dainas ir du instrumentinius kūrinius, jų transkribuotas gaidas ir išsamų abiejų rengėjų straipsnį lietuvių ir anglų kalbomis.

Transkribuotos melodijų gaidos knygoje ir įrašai kompaktinėje plokštelėje pateikiami nurodant jų įrašymo ir publikavimo rinkiniuose metus. Skelbiama dvylika vestuvinių (viena jų piršlybų), aštuonios emigrantų, tai yra literatūrinės, penkios darbo, trys jaunimo ir meilės, dvi advento-Kalėdų, dvi šeimos ir vaikų, dvi karinės-istorinės dainos, trys baladės ir dvi instrumentinės polkos; dar viena daina nurodyta kaip virtusi iš sutartinės. Leidinyje – penkiolika dzūkų, aštuonios suvalkiečių, keturios žemaičių ir dvi aukštaičių dainos. Kaip minėta, aštuonios dainos yra literatūrinės, besisiejančios su tėvynės meilės ir emigracijos temomis, viena – trimis balsais profesionalių dainininkų atlikta aukštaičių dainos išdaila. Kitos tokios aukštaitiškos dainos kilmė siejama su sutartinėmis, nors daina yra paralelinė, dvi-balsė. Su sutartinėmis ją sieja priedainių žodžiai *čiūtela, mėtela ir čiūta rytoj*.

Prie visų iššifruotų gaidų ir dainų tekstų pridėtos trumpos žinios apie pateikėją,

5 *Eduardo Volterio Lietuvoje įrašyti voleliai (1908–1909)*, saugomi Berlyno fonogramų archyve, parengė Austė Nakienė ir Rūta Žarskienė, konsultantė Susanne Ziegler, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

nurodant jo gimimo metus ir vietovę Lietuvoje, atvykimo į Ameriką metus, gyvenamąją vietą, įrašo datą, jo saugojimo vietą. Jei daina buvo publikuota, nurodoma leidiniai, kuriuose išspausdintas tekstas, jei garso įrašas – plokštelė, kurioje ši daina skelbta. Lietuvių dainų rinkiniai JAV išleisti 1958 ir 1977⁶, plokštelė – 1955 metais⁷. Nepaskelbtų dainų įrašai dabar įrašyti į kompaktinius diskus ir saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonotekoje.

Daugiausia melodijų ir dainų tekstų (net dvidešimt dviejų kūrinių) sutvarkė R. Žarskienė. Ji transkribavo dvylikos dainų ir vieno instrumentinio kūrinėlio – smuiku pagriežtos polkos – melodijas, penkių dainų tekstus ir melodijas, taip pat redagavo į JAV pasitraukusio kompozitoriaus Vlado Jakubėno 1955 ir 1958 m. transkribuotas keturių dainų melodijas.

A. Nakienė leidiniui parengė septyniolika dainų: transkribavo dešimt melodijų, du tekstus ir melodijas, redagavo V. Jakubėno transkribuotas penkias melodijas. Dar vieną kūrinėlį – konstantinka (Vienos dvieile armonika) pagriežtą polką transkribavo etnomuzikologė Audronė Vakariniene.

Įvadinių straipsnių nuorodos pateikiamos kiekviename puslapyje, jos išsamios ir tikslios. Straipsniai apima trisdešimt penkis puslapius (p. 11–46), turinys – leidinio pradžioje (p. 5–9), likusioje dalyje – gaidos su tekstais (p. 49–149), gale pateikiamos santrumpos (p. 151). Knyga gausiai iliustruota

6 *Lietuvių dainos Amerikoje: pasakojamosios dainos ir baladės*, surinko ir suredagavo J. Balys, [Boston]: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1958; *Lietuvių dainos Amerikoje: lyrinės, meilės, papročių, darbo, švenčių ir pramogų dainos*, surinko ir suredagavo J. Balys, Silver Spring, Md.: Lietuvių tautosakos leidykla, 1977.

7 *Lithuanian Folk Songs in the United States*, recorded by Jonas Balys, (ser. *Ethnic Folkways Library*), N.Y.C., 1955.

archyvinėmis nuotraukomis, jų pateikiama net trisdešimt dvi, iš kurių devynios – bendro pobūdžio nuotraukos įvadiniuose straipsniuose, dvidešimt trys – pateikėjų, esančios prie dainų gaidų ir tekstų.

Įvadiniame straipsnyje lietuvių ir anglų kalbomis pateikiama trumpa J. Balio (1909–2011) biografija, kūrybinės veiklos apžvalga, apibūdinamos leidinyje skelbiamos dainos. Tautosakininkas studijavo Kauno, Graco ir Vienos universitetuose, stažavo Helsinkio universitete, nuo 1933 m. dirbo Vytauto Didžiojo universitete; 1935 m. paskirtas įsteigto Lietuvių tautosakos archyvo vadovu. Daktaro laipsnį įgijęs Vienos universitete, J. Balys buvo gerai pasirengęs tautosakos tyrimui. Jo vadovaujamoje įstaigoje kaupti ne tik rankraščiai ir garso įrašai, bet ir leidžiamas akademinis leidinys *Tautosakos darbai*. 1939 m. Tautosakos archyvas tapo Litanistikos instituto, perkelta iš Kauno į Vilnių, padaliniu. 1944 m. su šeima pasitraukęs į Vokietiją, J. Balys pasiėmė ir lagaminėlį su savo paties perrašyta archyvine medžiaga – ją ketino panaudoti tyrimams⁸. 1944–1945 m. jis dirbo Vokiečių dainų archyve Freiburge, 1946–1947 m. dėstė Hamburge karo pabėgėlių įsteigtame Pabaltijo universitete, po metų persikėlė į Jungtines Amerikos Valstijas. Pradėjęs dirbti Indianos universitete, stokodamas Lietuvoje likusios nedžiagos, J. Balys nusprendė rinkti lietuvių emigrantų tautosaką. Aplankęs tankiausiai lietuvių gyvenamas vietas, 1949–1951 m. apklausė 118 pateikėjų ir iš jų užrašė apie 1200 tautosakos kūrinių – dainų, pasakų, sakmių bei kitų tautosakos žanrų pavyzdžių, šiek tiek instrumentinės muzikos. Didžiausią dalį sudarė dainos, kurias padainavo dar XIX a. gimę pateikėjai. J. Balys įrašams naudojo

8 Austė Nakienė, Rūta Žarskienė. „Ryšys su tėvyne Jono Balio užrašytose JAV lietuvių emigrantų dainose“, *Būdas*, 2019, Nr. 6, p. 8.

juostinį magnetofoną, tuo metu dar gana nemenką naujovę. Lietuvoje, kaip žinome, juostiniai magnetofonai pradėti gaminti tik apie 1955 m., tad Amerikos lietuvių dainų rinkinys buvo pirmoji lietuvių tautosakos įrašų magnetofonu kolekcija (p. 12–13).

J. Balys vien tautosakos rinkimu neapsiribojo – 1955 m. JAV išleistai plokštelei atrinko dvidešimt dvi dainas ir apibūdino jas buklete. Pažymėjęs jų archajiškumą ir skirtingumą nuo kaimyninių slavų ir germanų dainų, tautosakininkas pastebi, kad „emigrantams jos nebeatrodančios gražios, nes jų skonis jau pasikeitęs“. Taip pat mato, kad „Amerikos lietuviai yra puikiai išlaikę regionines dainavimo tradicijas, atvykusieji iš pietų Lietuvos – Dzūkijos – tebedainuojantys vienbalsiškai, o kilę iš kitų regionų jau dainuoja ir naujoviškiau, pritardami tercijomis“, tačiau akivaizdu, kad „[s]enovine maniera atliekamos dainos vis dar skambančios per šeimos šventes, piknikuose“ (p. 14).

Nuo 1956 m. dirbdamas Kongreso bibliotekoje, J. Balys rūpinosi ir lietuviškų dainų leidyba. Jo pastangomis 1958 ir 1977 m. išleisti du tomai, kuriuose skelbiamos Amerikoje surinktos liaudies dainos. „Abi šios knygos, kaip ir daugiatomis *Lietuvių tautosakos lobynas*, Amerikos lietuviams padėjo neužmiršti savo tautosakos, o jos tyrėjams suteikė reikiamų duomenų“ (ten pat). Tuo tarpu Lietuvoje J. Balio vardas nebuvo minimas, jo publikacijos necituojamos. To priežastis – ne mokslinė, bet politinė: „patriotiškai nusiteikęs mokslininkas dalyvavo Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLK) veikloje, siekė, kad JAV valdžia nepripažintų „savanoriško“ Lietuvos įstojimo į sovietinių respublikų sąjungą“ (ten pat). J. Balio nuopelnai įvertinti tik atkurtoje Lietuvos Respublikoje: 1994 m. jam skirta nacionalinė Jono Basanavičiaus premija, kurią jis skyrė savo *Raštų* leidybai.

(Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 1998–2004 m. parengė ir išleido penkis J. Balio *Raštų* tomus.) 1999 m. tautosakininkas apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute nuo 2013 m. saugomas iš Putnamo į Lietuvą parvežtas visas J. Balio archyvas „kartu su į kasetes perrašytais jo 1949–1951 m. garso įrašais“ (p. 16–17).

Įvadiniame straipsnyje aptariamos ir lietuvių emigracijos į JAV priežastys – baudžiavos panaikinimas, 1863–1864 m. sukilimo numalšinimas, 1867–1868 m. badas ir siekis išvengti rekrutų tarnybos. Autorės pažymi, jog atvykę lietuviai paprastai įsidarbino anglių kasyklose ir skerdyklose, kad nustatyti tikslus pirmųjų emigrantų skaičius sunku, nes lietuvių tautybė pradėta registruoti tik XIX a. pabaigoje, – „iki tol jie buvo užrašomi kaip rusai arba lenkai“ (p. 18). Daugiausia sąsajų su gimtuoju kraštu pastebima pirmosios kartos emigrantų gyvenimoje. Ūkininkų vaikai išsaugojo lietuviško kaimo tradicijas, papročius, o kartu ir regioninius dainų bruožus. Dainose „geriau ar prasčiau išlaikytos gimtosios tarmės ar šnektos ypatybės“ (p. 23). Daugelis dainininkų buvo bemaž beraštės, todėl „jų atlikimas žavi miestietiškos kultūros nepaliesta autentiška“; tuo tarpu jaunesnės kartos dainininkų maniera „buvo jau paveikta miestuose skambėjusių chorų, orkestrų ir plokštelių garso įrašų“ (p. 24). J. Balys labiausiai domėjosi tradicinę manierą išsaugojusiais dainininkais, nors įrašė ir naujoviškai, netgi trimis balsais profesionalių dainininkų padainuotą liaudies dainą ir profesionalaus muzikanto smuiku tradiciškai pagriežtą jo tėvo polką.

Straipsnio autorės pabrėžia, kad „leidinyje skelbiama tik nedidelė dalis geresnės kokybės restauruotų J. Balio įrašų“ (p. 27).

Visų įrašų galima pasiklausyti atvykus į Lietuvos literatūros ir tautosakos institutą.

Kaip jau minėta, ir šiame leidinyje autorės nuosekliai laikosi tikslaus garso aukščio transkribavimo. Moksliniu požiūriu (taip pat ir folkloro gaivinimui) pasirinkta sistema yra daug vertingesnė, nes iš jos akivaizdūs ne tik atskirų Lietuvos etnografinių sričių, bet ir smulkesnių regionų melodijų aukščio skirtumai, kuriuos nelengva iš karto pastebėti perrašius melodijas G derme. Visos recenzuojamame A. Nakienės ir R. Žarskienės leidinyje skelbiamos melodijos transkribuotos rūpestingai, nurodomi dainų posmų ir instrumentinės muzikos variantai. Taip pat atidžiai peržiūrėtos ir suredaguotos dar V. Jakubėno šifruotos melodijos, jos pateikiamos viena tvarka. Puikiai restauruoti garso įrašai prilygsta šių dienų įrašų skambesiui. Pateikiamos ir dainų tekstų skolinių nuorodos, paaiškinančios, iš kurios kalbos – daugiausia lenkų ir baltarusių – jie perimti. Jaunesnės kartos skaitytojams ir etninės muzikos gaivintojams bus aišku, ką reiškia ir iš kurios kalbos į mūsų dainas pateko *vandrovoti* ‘keliauti, bastytis’, *stonelė* ‘arklidė’, *smertis* ‘mirtis’, *sirata* ‘našlaitis’, *prietelis* ‘bičiulis, draugas’, *sūdas* ‘teismas’, *bagotas* ‘turtingas’, *biednas* ‘neturingas, vargingas’, *gromata* ‘laiškas’, *vosilkėlė* ‘rugiagėlė’, *pagodoti* ‘pagerbti’, *adyna* ‘valanda’, *bovytis* ‘linksmintis, ramintis’, *pasidaboti* ‘pamilti’, *alaselis* ‘balselis’, *ulioti* ‘puotauti’, *kytras* ‘gudrus’, *kasnykėlis* ‘kaspinas’ ir kiti anais laikais dažnai vartoti žodžiai.

Vertinant šį, jau septintąjį, abiejų autorių parengtą leidinį kaip reikšmingą mūsų etninės muzikinės kultūros paminklą, reikia atkreipti dėmesį ir į kelias vietas, vertinančias galvoti apie galimus netikslumus.

Derėtų dar nuodugniau pasidomėti, ar šešioliktoji dvibalsė daina „Valungėlė sakė: čiūta“, nurodyta kaip „sutartinė,

virtusi daina“ (p. 89), tikrai galėjusi būti sutartine. Su sutartinėmis ją sieja žodžiai *čiūtela, mėtela* ir *čiūta rytoj*, kurie iš tiesų būdingi šioms polifoninėms šiaurės rytų aukštaičių giesmėms, tačiau jokios polifonijos ir savarankiškų abiejų dainos balsų čia nėra – skamba būdinga dvibalsė šiaurės aukštaičių paralelinė daina. Ją pradeda pirmas balsas, paskui įstoja antras, toliau abu balsai skamba įprastomis tercijomis ir kvintomis, tai yra taip, kaip atliekamos visos to krašto dainos.

Taip pat nelabai aišku, kodėl daina „Kad mes augom trys jauni broleliai“ (nr. 36) laikoma balade. Sprendžiant iš žodžių, baladei savito siužeto čia, galima sakyti, nėra. Dainos žodžiai artimesni advento–Kalėdų dainoms, apdainuojami trys skirtingų spalvų žirgai, vasarą užšalusio ežero ir ledo nutirpimo motyvas.

Galimas daiktas, kad dainos „Oi, žydi mūsų bijūnelis“ (nr. 26) itin žema moteriško balso tesitūra, transkribuota netgi boso raktu, atsirado dėl pernelyg lėto magnetofono juostelės sukimosi. Tokią mintį sustiprina ir tariami žodžiai, kurie skamba irgi tarsi pernelyg ištęstai ir lėtai.

Nepaisant šių pastabų, leidinys *Lietuvių dainos Amerikoje, įrašytos Jono Balio (1949–1951)* parengtas labai kruopščiai, jis nuosekliai tęsia dviejų etnomuzikologų – dr. Austės Nakienės ir dr. Rūtos Žarskienės – dar 2003 m. pradėtą darbą: parengti ir paskelbti Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto Lietuvos tautosakos rankraštyno fonduose saugomą neįkainojamos vertės archyvinių garso įrašų medžiagą. Jis praplečia žinias apie JAV lietuvių, emigracijoje išsaugojusių etninės muzikinės kultūros bruožus, tradicijas; yra parengtas pagal tuos pačius principus, pagal kuriuos 2003–2011 m. jau buvo jų parengti ir išleisti šeši tokio pat pobūdžio leidiniai, sudarantys itin patogaus „kompaktinio“

formato ir aukšto mokslinio bei leidybos lygio leidinių seriją. Taigi visi šių mokslinių 2003–2019 m. parengti ir publikuoti archyviniai įrašų rinkiniai yra labai reikšmingi etnomuzikologijai ir etnologijai, taip pat praktinei etninės muzikos ir etninės kultūros gaivinimo veiklai kaip etninės muzikinės kultūros paminklai.

Romualdas Apanavičius

Toms Ķencis. VĀCOT PADOMJU FOLKLORU, Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2019. – 224 p.

Nespręsk apie vyrą iš kepurės (*Neskaties vīru no cepures*) – perspēja latvių patarlė. Šios knygos tematika nežadėjo nieko naujo, patrauklaus nei vertingo. Apsirikau.

Tai nedidelė knyga, bet gausiai teikianči sutelktos įvairiapusės informacijos. Interpretacijų nedaug. Skaitantysis tegul sprendžia ir vertina pats.

Knygos turinys. I d.: Tarybinio folkloro pradžia ir pabaiga instituto. – Objekto apžvalga teoriniu ir istoriniu aspektais; folkloristikos institucijų (Folkloro, Etnografijos ir folkloro instituto, Latvių tautosakos archyvo) istorijos, veiklos stalinizmo sąlygomis apžvalga, apibūdinant darbuotojų indėlį, patirtas kliūtis ir represijas; tarybinio folkloro rinkimas, kolekcijos ir šiuolaikinio tyrinėjimo kryptys. II d.: Mokslinės ekspedicijos. – Aštuonios Latvijos mokslų akademijos institutų ir Latvių tautosakos archyvo darbuotojų ekspedicijos įvairiose apskrityse: Ilūkstės (1947), Tukumo (1948), Uogrės (1949), Siguldos (1950), Bauskės rajone (1951), Ventspilio, Aknystos ir Neretos rajonuose (1952), Cėsių ir Alūksnės rajonuose

(1953), Gaujenos rajone (1954). Knygos gale priedai: Nurodymai tautosakos rinkėjams; 1905 m. įvykių teminis detalizavimas; Latvijos tarybiniai folkloristai.

„Tarybinis folkloras šios šakos [folkloristikos – L. K.] istorijoje tikrai pasirodė esąs trumpalaikis fenomenas“, – sako knygos autorius (p. 30); ir netrukus tęsia: „Nebūtų korektiška latvių tarybinį folklorą atriboti nuo visos tarybinės folkloristikos.“ Čia pat pateikiama tarybinio folkloro bei folkloristikos periodizacija, pradedant nuo ikitarybinio folkloro, kurį sudaro „antivalstybinė kairiosios pakraipos tautosaka (daugiausia dainos), susiformavusi XX a. pr. Rusijos imperijos teritorijoje, priešiška Rusų–japonų karui ir lydinti 1905 m. revoliuciją“, baigiant „naujai sukurtos [ir Rusijoje po 1934 m. dogmatizuotos] folkloristikos bei folkloro adaptacija L[atvijos] TSR ir kitose naujosiose tarybinėse respublikose po Antrojo pasaulinio karo“ (p. 33).

Tarybinės tautosakos / folkloro specifiką rodo valdančiųjų instancijų nulemta paskirtis – „pozityviai atspindėti oficialiąją tarybinę realybę“ (p. 11). Tokia tautosaka tuo pačiu metu buvo ir renkama, ir aktyviai inicijuojama, pačių rinkėjų performuojama bei tobulinama. Diplomiškai subtiliu žinomosios tautosakininkės Elzos Kuokarės (*Kokare*) apibūdinimu, tai tautosaka, „egzistuojanti liaudies gyvenime, nebe jos atmintyje“. Tačiau pristatomosios knygos autoriaus, tautosakininko ir filosofo, teigimu, ligi pat XX a. aštuntojo dešimtmečio surinkta tarybinės tautosakos medžiaga, vertinant iš mūsų dienų perspektyvos, tinka ne tiek folkloristikos, kiek kitų disciplinų bei tarpdisciplininiam tyrinėjimams (p. 11).

Pirmąjį pokario dešimtmetį *tarybinė tautosaka* net nebuvo oficialus terminas, o tik darbinis pavadinimas objekto, konst-